Опорний конспект · 1.5. Чергування у – в, і – й

Українська мова · Підготовка до НМТ · Розділ 1. Фонетика. Графіка

1. Що чергується і навіщо

Прийменник **у — в** · префікс **у- — в-**
Сполучник **і — й** · початковий звук **і- — й-**

Мета — **милозвучність**: не допустити ні збігу голосних (а-у-о), ні нагромадження приголосних. Правило для всіх чотирьох випадків спільне.

2. Пара у — в

Пишемо	Коли	Приклади
У	між приголосними	брат **у** школі · дід **у** хаті · наш **у**читель
	на початку речення або після паузи — перед приголосним	**У** кожного своя стежка. · мати — **у** неї вчись
	завжди перед в, ф, льв, св, тв, хв	була **у** Львові · **у** вагоні · **у** твоєму · **у** хвилині · **у** фільмі
В	коли поруч є голосний (з будь-якого боку)	була **в** Одесі · пішла **в** сад · ключ **в** отворі
	на початку речення перед голосним	**В** очах його світилася радість.

3. Пара і — й

Пишемо	Коли	Приклади
І	після приголосного — перед будь-чим	брат **і** сестра · хліб **і** олія
	на початку речення або після паузи	**І** тихо стало навкруги.
	завжди перед й, я, ю, є, ї	Марія **і** Юрій · Оксана **і** Йосип · мати **і** я
	завжди при зіставленні понять	батьки **і** діти · правда **і** кривда
Й	лише після голосного	Оксана **й** Андрій · батько **й** мати · висока **й** стрункa
	ніколи — на початку речення	—

4. Чергування заборонене

тільки в
вважати, ввічливий, взагалі, взуття, вдосвіта, вдячність, влада, власний

тільки у
увага, уважний, указ, уряд, установа, уява, узбережжя, ускладнення

власні назви та іншомовні
Владислав, Врубель, Угорщина, Урал, Удовенко, увертюра, ультиматум, утопія

5. Пари, де змінюється значення

З в	Значення	З у	Значення
вдача	характер людини	**удача**	успіх, щастя
вправа	завдання для тренування	**управа**	орган керування; спосіб дати раду
вступ	початок тексту; зарахування	**уступ**	виступ, тераса на схилі
вклад	внесок, депозит	**уклад**	устрій, спосіб життя

6. Алгоритм і типові пастки

1. Це слово-виняток? → пиши як у словнику.
2. Початок речення чи після паузи? → І; для у–в дивись наступну букву.
3. Далі в, ф, льв, св, тв, хв? → У.
4. Далі й, я, ю, є, ї? → І.
5. Це зіставлення понять? → І.
6. Попереднє слово на голосний? → В / Й. Інакше → У / І.

- дивитися лише на попереднє слово — наступне не менш важливе;
- «була в Львові» замість **у Львові**;
- «Марія й Юрій» замість **Марія і Юрій**;
- «батьки й діти» — тут зіставлення, треба **і**;
- й на початку речення — так не буває;
- «побажаю вдачі» замість **удачі**.

> Остання перевірка — **прочитати варіант уголос**: неправильний справді незручно вимовляти.